

KRAJSKÝ ÚŘAD JIHOMORAVSKÉHO KRAJE
Odbor životního prostředí
Žerotínovo náměstí 3, 601 82 Brno

Č. j.:	Sp. zn.:	Vyřizuje/linka	Brno
JMK 43637/2022	S-JMK 170839/2021 OŽP/Ško	Mgr. Vlasta Škorpíková/4322	23.03.2022

ROZHODNUTÍ

Krajský úřad Jihomoravského kraje, odbor životního prostředí, jako věcně a místně příslušný správní orgán ochrany přírody a krajiny ve smyslu ust. § 29 odst. 1 a § 67 odst. 1 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů, a ve smyslu ust. § 77a odst. 5 písm. m) a o) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon“), a v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), rozhodl po provedeném správním řízení takto:

panu **Janu Královi, bytem Havlenova 54/16, 639 00 Brno-Štýřice, nar. 01.03.1978, se**

- I. podle ustanovení § 56 odst. 1 a 7 **povoluje** odchyt, chov, dopravování, nabízení za účelem prodeje a prodej jedinců čmeláka zemního, příp. usmrcování nemocných jedinců;
- II. podle ustanovení § 54 odst. 3 **uděluje souhlas** s vypouštěním odchovaných čmeláků zemních do přírody Jihomoravského kraje.

Činnosti podle výroků I. a II. se povolují za předpokladu splnění následujících podmínek:

1. pro založení chovu lze na území Jihomoravského kraje mimo zvláště chráněná území a vojenské újezdy odchytit maximálně 100 královen čmeláka zemního v jednom roce, v následných letech platnosti výjimky 20 královen. O datu a místě odchytu každé královny musí být vedena evidence. Případně lze chov založit z kolonií získaných v legálním umělém chovu;
2. odchovaní čmeláci budou prodáváni zájemcům ve formě kolonií umístěných ve čmelínech, a to primárně pro zajištění opylovací služby v zemědělství;
3. prodávat lze jen čmeláky třetí a vyšších generací;
4. odchovaní čmeláci nebudou vypouštěni ve zvláště chráněných územích a vojenských újezdech;
5. každý prodej čmelínu bude evidován, přičemž záznam musí obsahovat informaci o tom, kdo byl jejich odběratelem, kdy, kam a v jakém počtu byly čmelíny umístěny;
6. oprávněným orgánům ochrany přírody bude na vyžádání umožněna kontrola chovu;
7. do 31. prosince každého roku bude zdejšímu orgánu ochrany přírody zaslána zpráva o činnostech realizovaných na základě této výjimky, součástí zprávy bude výpis z evidence dle podmínky 1. a 5.;
8. toto rozhodnutí platí do 31.12.2026.

Účastníci řízení dle § 27 odst. 1 správního řádu: Jan Král, nar. 01.03.1978, Havlenova 54/16, 639 00 Brno-Štýřice.

Odůvodnění

Dne 01.12.2021 podal pan Jan Král, bytem Havlenova 54/16, 639 00 Brno-Štýřice, žádost o povolení výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů živočichů pro odchyt a držení čmeláka zemního (*Bombus terrestris*), dále pro jeho chov v zajetí a rozmnožování, přemísťování a přepravování vývojových stádií a hnízd, zásah do hnízd, nabízení za účelem prodeje, prodej a distribuci, vyměňování a usmrcování nemocných jedinců a hnízd. Žádost byla podána v zájmu ochrany přírody, konkrétně volně žijících čmeláků zemních a jimi opylovaných rostlin, v zájmu prevence závažných škod přikřížením importovaných hybridů nepůvodních poddruhů taxonu do místní populace, pro účely osvěty, výzkumu a vzdělávání.

Dnem podání žádosti bylo ve smyslu § 44 odst. 1 správní řádu zahájeno správní řízení o povolení výjimky podle § 56 zákona. Ze znění žádosti bylo zřejmé, že alespoň někteří odchovaní jedinci budou následně vypuštěni do přírody (neuzavřených prostor), řízení se tedy týká rovněž udělení souhlasu k vypouštění zvláště chráněného druhu odchovaného v lidské péči do přírody dle § 54 odst. 3 zákona.

Oznámení o zahájení řízení č. j. JMK 174505/2021 bylo známým účastníkům řízení a přihlášeným spolkům doručeno 22.12.2021. Vzhledem k tomu, že lokality odchytu a vypouštění odchovaných čmeláků nejsou předem známy, jsou účastníky předmětného řízení všechna města a všechny městyse a obce Jihomoravského kraje, pokud neleží celým správním obvodem na území velkoplošných chráněných území, kde je kompetentním orgánem ochrany přírody příslušná správa. Žádný zájmový spolek svoji účast v řízení neoznámil, žádný účastník řízení se k jeho předmětu nevyjádřil.

V oznámení o zahájení řízení zdejší správní orgán uvedl, že v případě udělení výjimky bude stanoven maximální počet královen, které bude možno za účelem založení, příp. udržení chovu odchytit v přírodě, případně budou stanoveny rovněž lokality odchytu. Žadatel byl rovněž upozorněn na to, že výjimka je nepřenosná, tedy v případě prodeje čmeláků může být povinností nového vlastníka zažádat si rovněž o výjimku dle § 56 zákona.

Žadatel se k předmětu řízení následně vyjádřil elektronicky podáním ze dne 10.01.2022, se kterým byli účastníci řízení seznámeni sdělením č. j. JMK 3496/2022 ze dne 20.01.2022.

Čmeláci jsou jako opylovači mnoha rostlinných druhů známí již po staletí, avšak možnostmi jejich chovu za účelem zlepšení a zvýšení výnosů v zemědělství se začali lidé zabývat až ve 20. století. Výrazným krokem bylo v tomto směru zvládnutí zásadních problémů, kterými jsou iniciace matek ke kladení vajíček a zajištění jejich zimování. První komerční chovy byly založeny v 80. letech 20. st. a dnes se na světě vyprodukuje kolem milionu kolonií ročně. Čmeláci mají oproti včelám některé zásadní výhody: jsou odolnější vůči stresu, jsou méně agresivní a létají (a tedy opylují) i při poměrně nízkých teplotách (od 6 °C), za podmračeného počasí či dokonce za mírného deště¹. Tyto vlastnosti opodstatňují zájem o jejich široké komerční využití v zemědělství (ve sklenících a fóliovnících, ale i v otevřených prostorech jako jsou sady a zahrady), a to i v České republice. Zdejší správní orgán řešil v poslední době několik žádostí o povolení vypouštění uměle odchovaných čmeláků, přičemž téměř

¹ Komzáková O., 2010: Laboratorní chov čmeláků a jeho význam. Živa 1: 27-29

vždy šlo o jedince odchovávané v zahraničí, takže z obavy ze zavlečení cizorodých poddruhů do naší přírody zatím povoloval jen jejich využití v uzavřených prostorách.

Při posuzování záměru zvažoval zdejší správní orgán především rizika, která může jeho realizace představovat pro přirozené populace čmeláka zemního, v úvahu však vzal také širší souvislosti. Divoké populace budou dotčeny zejména odběrem oplodněných královen v jarním období, kdy hledají místo pro založení hnízda. Přitom je významnou skutečností, že čmelák zemní sice patří v České republice mezi zvláště chráněné druhy živočichů v kategorii ohrožených², je to však druh hojný a plošně rozšířený, v Červeném seznamu ohrožených druhů bezobratlých ČR není vůbec uveden³. Jednorázové odebrání max. 100 královen (resp. 20 královen v dalších letech platnosti výjimky) na území kraje je z toho pohledu vlivem zcela zanedbatelným. Další riziko může představovat vypuštění uměle odchovaných jedinců do přírody. Celková populace čmeláka zemního tím může být početně posílena, na druhé straně to pro lokální kolonie může představovat nepříjemnou konkurenci, protože čmeláci z chovů jsou v lepší kondici. Předpokládá se však umístování úlků s odchovanými čmeláky do míst, kde čmeláci chybí, takže tento vliv bude nevýznamný. Konkurenční vztahy k jiným druhům čmeláků či jiných opylovačů nejsou v odborné literatuře nijak akcentovány, spíše vzhledem k různé stavbě těla a odlišné bionomii jednotlivých druhů předpokládány nejsou.

Významným pozitivním faktorem v řešené věci je to, že původ odchovaných čmeláků bude jednoznačně známý, riziko vnášení cizích genů do našich populací při jejich vypouštění (úniku) do přírody (nejčastěji otevřených prostor typu sadů, polí a zahrad) zde tedy nehrozí. Nabízí se tu tímto alternativa k dovozu čmeláků ze zahraničí, kdy jsou sice jejich původ a taxonomické zařazení často deklarovány s ohledem na požadavky orgánu ochrany přírody jako bezproblémové, pravdivost předkládaných informací je však nezaručená a zároveň velmi těžko ověřitelná.

V celé věci je dále zásadní otázkou zvládnutí umělého chovu. To jistě nemusí být jednoduché, ale vzhledem k tomu, že žadatel se chovu čmeláků několik let věnoval ve Výzkumném ústavu pícninářském v Troubsku, dá se očekávat, že má potřebné znalosti a zkušenosti.

Z předložené žádosti je zřejmé, že žadatel se zabývá rovněž propagací a ekologickou výchovou zaměřenou na hmyz. Touto výjimkou se povoluje držení čmeláka zemního a jeho dopravování, tedy veškeré činnosti potřebné pro převážení čmelínů a jejich vystavování.

Zdejší správní orgán je na základě dostupných podkladů a argumentace žadatele přesvědčen, že realizace záměru je v zájmu ochrany přírody. Divoké populace dotčeného druhu budou sice zpočátku mírně negativně ovlivněny odběrem královen připravených založit nové kolonie, tento efekt však bude vyvážen pozdějším vypuštěním stovek až tisíců jedinců do míst, kde čmeláci (a jiní opylovači) chybí. Celková velikost populace čmeláka zemního se nezmění. Zároveň by úspěšné zvládnutí umělého chovu čmeláka zemního prokazatelně domácího původu snížilo tlak na dovoz čmeláků ze zahraničí, který je vnímán jako rizikový a mnoha orgány ochrany přírody ČR není

² Vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona, ve znění pozdějších předpisů

³ Hejda R., Farkač J. a Chobot K., 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Příroda 36: 1-611

povolován. A to za situace, kdy má množství opylovačů v naší přírodě dlouhodobě negativní trend, takže zemědělci řeší, čím jejich nedostatek nahradit. Cíl zvýšit produkci kultur dodáním uměle odchovaných čmeláků v době, kdy jiní opylovači k dispozici nejsou, vnímá zdejší orgán ochrany přírody zároveň jako významný veřejný zájem s dopadem na dostupnost regionálních potravin a jejich cenu, potažmo konkurenceschopnost našich producentů ovoce, zeleniny a dalších komodit.

V podmínkách rozhodnutí je stanoveno především maximální množství královen, které lze pro založení (udržení) umělého chovu odebrat v přírodě; v případě neúspěchu při jejich odchytu lze využít jedinců získaných z legálního umělého chovu v ČR. Obchodovat lze až se čmeláky třetí a vyšší generace, přičemž první generaci tvoří královna a druhou jedinci hnízda, které tato založí. Danou podmínkou je zajištěno, aby královny odchycené v přírodě byly skutečně využity k založení chovu, ne pouze k produkci hnízda, které by bylo následně prodáno další straně. Odchované čmeláky lze ve formě kolonií ve čmelínech dopravovat a prodávat zájemcům, kteří však nejsou oprávněni s nimi dále manipulovat, pouze jim na svém pozemku poskytují místo k životu. Čmelíny lze umísťovat do uzavřených i otevřených prostor kdekoli v rámci Jihomoravského kraje vyjma vojenských újezdů a velkoplošných zvláště chráněných území (zde není zdejší orgán ochrany přírody kompetentní souhlas vydat), resp. maloplošných zvláště chráněných území, kde se předpokládá takový dochovaný stav přírodního prostředí, že navýšení počtu místních opylovačů odchovanými čmeláky není žádoucí. Zásadní okolností je však to, že odchovaní čmeláci budou primárně využíváni tam, kde přirození opylovači v rozhodném období chybí, tj. v kulturách uzavřených či v kulturách časně-kvetoucích ovocných dřevin či zemědělských plodin. Bude tím naplněn zájem ochrany přírody zvýšit celkovou populaci čmeláka zemního v místech, kde je lokální populace slabá, zároveň tu nehrozí obava ze zvýšení konkurence pro přirozené opylovače, protože těch je zde výrazný nedostatek. Aby byl zajištěn další veřejný zájem, kterým je podpora regionálních producentů ovoce, zeleniny a dalších zemědělských plodin, je požadováno, aby čmelíny byly přednostně dodávány zájemcům podnikajícím v zemědělství. Tím se nevylučuje využití čmelínů malopěstiteli, fyzické osoby by však neměly být hlavní cílovou skupinou. Jako prostředek kontroly udělené výjimky budou sloužit především zprávy z každého roku její platnosti, které by měly obsahovat údaje o počtu odchycených matek, lokalitách jejich odchytu, informace o průběhu chovu (počet založených hnízd, úspěšnost v odchovu další generace čmeláků, počet zazimovaných matek apod.) a zejména pak o prodeji čmelínů, kde je nutno evidovat údaje o nabyvateli (název firmy či jméno osoby, adresa), datum prodeje, lokality umístění čmelínů (nejlépe číslo půdního bloku nebo parcelní číslo) a v jakém počtu sem byly dodány. Zprávu lze zaslat písemně nebo elektronicky. Rovněž přichází v úvahu přímá kontrola chovu, po předchozí domluvě.

Zdejší správní orgán je přesvědčen, že legislativní podmínky pro vydání rozhodnutí byly splněny, a na základě výše uvedených skutečností a úvah rozhodl tak, jak je uvedeno v jeho výroku. Platnost rozhodnutí je časově omezena do konce roku 2026. V případě žádosti o jeho prodloužení posoudí zdejší orgán ochrany přírody nejen aktuální stav populace čmeláka zemního v Jihomoravském kraji, ale také naplňování stanovených podmínek, především míru využívání žadatelem uměle odchovaných čmeláků v zemědělské produkci.

Poučení

Proti tomuto rozhodnutí může podle § 81 a 82 správního řádu účastník řízení podat do 15 dnů ode dne jeho doručení odvolání k Ministerstvu životního prostředí ČR podáním u Krajského úřadu Jihomoravského kraje, odboru životního prostředí, Žerotínovo nám. 3, 601 82 Brno. Odvolání se podává v takovém počtu stejnopisů, aby každý účastník dostal jeden stejnopis a jedno vyhotovení zůstalo správnímu orgánu.

Ing. Mojmír Pehal v. r.
vedoucí odboru

Za správnost vyhotovení: Anna Foltová

Doručuje se

a) účastníci řízení

1. Jan Král, Havlenova 54/16, 639 00 Brno-Štýřice
2. Města, městyse a obce Jihomoravského kraje kromě obcí Ostrov u Macochy a Rudice v okrese Blansko, Klentnice v okrese Břeclav a Malá Vrbka, Nová Lhota, Radějov a Suchov v okrese Hodonín (DS)

b) na vědomí

3. ČIŽP, OI Brno, odd. ochrany přírody, Lieberzeitova 14, 614 00 Brno (DS)

OBEC BEZKOV
Bezkov 100, 669 02 Znojmo

IČ: 006 00 121

20.